

وزارت جهاد کشاورزی
موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدای بخشنده و مهربان

In the name of Allah, the Beneficent, the Merciful.

کارگاه

بینش‌ها و گرایش‌های نوین توسعه روستایی محسن ابراهیم پور دانشیار موسسه

آذر ماه ۱۴۰۲

بینش‌ها و گرایش‌های نوین توسعه روستایی در دهه اخیر
ژرفش و گسترش بدیلی یافته‌اند. نضج و نشو گستره‌ای از
بینش‌های کنونی مانند توسعه متکی بر اجتماعات محلی،
تمایزات نهادی و عاملیتی، تأمین حقوق و حمایت
اجتماعی، حکمروایی خوب (پنج تغییر سیاستی)، تأمین
کارآفرینانه خانواده پایه و دهقان مبنای بیشتر واکنشی در پی
پیامد و بروز ناکامی‌نوسازی‌اند. البته نقد دیدگاه توسعه
روستایی پایدار، مردم محور، مشارکتی، پروژه‌ای، شهری مبنای
فضایی، فصلی، دیپلماتیک، مودبانه، حرفه‌ای، اکادمیکی،
شوکی، شبکه‌ای، اشاعه، نوآوری نیز در رشد بینش‌ها و گرایش
های جدید موثر واقع شده‌اند.

در ساحت معرفت شناختی و نظریات جامعه شناختی اعم از تطور گرایی، پوزیتویسم منطقی، علیت گرایی کارکردی، رفتار گرایی نوین، پسا ساختار نگری، نئوپدیدار شناختی، ذوایق و سلایق، معناها و انگیزش‌ها و همچنین نظریات Fundamental Uncertainty، شوک فردا، دلهره امروز، باز اندیشی باز اندیشانه مخاطره آمیز، انرژی سوزی نا خود آگاه، خوبشتن پذیری اخیر که در سایه ما بعد جهان گرایی و ترتیبات نهادی جدید در تحلیل و تبیین پدیدارهای اجتماعی کاربرد یافته اند تئوری "عقلانیت اجتماعی" در فرایند توسعه بکارا است به نظر این طرح اجماع اثربخش هر چهار ساحت فرهنگ الگویی-هنجاری، مردم روستا، سیاست پردازان و وفاق اجتماعی را متحقق ساخت و هم در سطح ساختار و هم عاملیت هماهنگ، همراستا، همدل و هم افزا گردید و برخلاف طرح‌هایی مانند افزایش جمعیت از کامیابی‌های برنامه محور معاصر است

در حوزه میدان عمل اجتماعی چنین پیش بینی می شود "ارزشیابی بر دیدگاه شناختی استوار است که در پرتو آموزه‌های توسعه آینده نگرانه با رویکرد انطباق و کاربرد سه رویه در زمانی، همزمانی و شاخصی در فرایند روشی پیمایش و ارزیابی مشارکتی اجرایی گردد".

Classic theories regarding rural development

□ Theory of resource extraction (Lewis, 1954) □ Theory of rural mobilization (Huntington, 1988)

□ Theory of technological progress and human capital (Schulz, 1964)

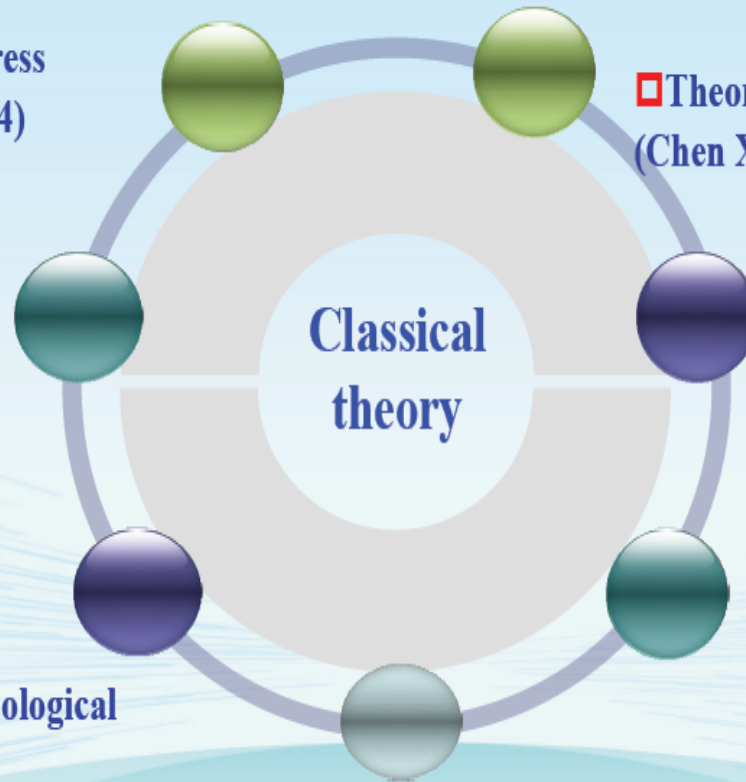
□ Theory of separation of property rights (Chen Xiwen, 2017)

□ Theory of technological institutional innovation (Lin Yifu, 1988)

□ Theory of strengthening villages and streamlining townships (Xu Yong, 2014)

□ Theory of socialized ecological agriculture (Wen Tiejun, 2018)

□ Theory of capacity building of grass-roots organizations (Wang Yahua, 2015)

نظریه بسیج روستایی (هانتینگتون، ۱۹۶۸)

نظریه شکاف فرضیه: مدرنیزاسیون یک نابرابری قابل توجه شهری و روستایی در سیاست ایجاد می‌کند. مناطق شهری و روستایی دارای تفاوت‌های اساسی هستند که باعث تشدید کینه توزی روستاها نسبت به شهرها می‌شود. مسئله اساسی حکمرانی ملی در فرآیند نوسازی، یافتن راهی برای پر کردن این شکاف و ایجاد مجدد وحدت شهری و روستایی است که با نوسازی از طریق ابزارهای سیاسی از بین رفته است. بسیج روستایی و سازماندهی توده‌ها: عدم حمایت دولت در مناطق روستایی منجر به عدم آرامش در کشور خواهد شد. احیای ثبات ملی مستلزم ایجاد اتحاد بین مناطق شهری و روستایی، یعنی بین نخبگان شهری و کشاورزان است. نکته کلیدی بسیج مردم روستایی برای مشارکت در سیاست و حکومت ملی است.

تئوری تقویت روستاها و ساده‌سازی شهرک‌ها (شو یونگ، ۲۰۱۴)
تقویت روستاها: روستا باید با منابع مالی کافی و ظرفیت‌های خودگردانی توانمند شود که منعکس‌کننده سیستم مالی عمومی است که بودجه عمومی را برای اهداف عمومی تخصیص می‌دهد. ساختار حکمرانی روستایی باید اصلاح شود، نظام حکمرانی روستایی دگرگون شود و روابط متقابل بین روستاها، شهرستان‌ها و شهرستان‌ها بازسازی شود. ساده‌سازی شهرک‌ها: دولت‌های سطح شهر باید به آژانس‌های اعزامی تبدیل شوند. منابع مالی و کارکردهای اداری در سطح شهرستان باید بر اساس اصول کارایی و اثربخشی کاهش و بهینه شود.

نظریه تفکیک حقوق مالکیت (چن شیون، ۲۰۱۷)
"تفکیک سه حقوق": این امر مستلزم تفکیک "حقوق قرارداد" و "حقوق مدیریت" از "حقوق مدیریت قراردادی" اصلی بر اساس ثبات مالکیت جمعی روستایی و تخصیص "حقوق مالکیت" به جمع، "قرارداد" است. حقوق "به کشاورزان و "حقوق مدیریت" برای اپراتورها.

هدف "تفکیک سه حقوق" تقویت و فعال‌سازی "حقوق مدیریت" زمین است. هدف سیاست اعطای حقوق زمین مستقل و پایدار به اپراتورهای کشاورزی است.

در ساحت معرفت شناختی و نظریات جامعه شناختی اعم از تطور گرایی، پوزیتویسم منطقی، علیت گرایی کارکردی، رفتار گرایی نوین، پسا ساختار نگری، نئوپدیدار شناختی، ذوایق و سلایق، معناها و انگیزش‌ها و همچنین نظریات Fundamental Uncertainty، شوک فردا، دلهره امروز، باز اندیشی باز اندیشانه مخاطره آمیز، انرژی سوزی نا خود آگاه، خوبشتن پذیری اخیر که در سایه ما بعد جهان گرایی و ترتیبات نهادی جدید در تحلیل و تبیین پدیدارهای اجتماعی کاربرد یافته اند تئوری "عقلانیت اجتماعی" در فرایند توسعه بکارا است به نظر این طرح اجماع اثربخش هر چهار ساحت فرهنگ الگویی-هنجاری، مردم روستا، سیاست پردازان و وفاق اجتماعی را متحقق ساخت و هم در سطح ساختار و هم عاملیت هماهنگ، همراستا، همدل و هم افزا گردید و برخلاف طرح‌هایی مانند افزایش جمعیت از کامیابی‌های برنامه محور معاصر است

در حوزه میدان عمل اجتماعی چنین پیش بینی می شود "ارزشیابی بر دیدگاه شناختی استوار است که در پرتو آموزه‌های توسعه آینده نگرانه با رویکرد انطباق و کاربرد سه رویه در زمانی، همزمانی و شاخصی در فرایند روشی پیمایش و ارزیابی مشارکتی اجرایی گردد".

ریشه معرفتی بینش‌ها و گرایش‌های نوین به قواعد و روش جامعه‌شناسانه سراسر قرن نوزدهم و اندیشه‌های اجتماعی ماقبل معطوف است. آرائی اهل المدینه الفاضله نقطه عطف و دیدگاه حضری ابن خلدون سرآغاز علم العمران البشری است. تحقیق ماللهند بیرونی در باب رفتار خانوادگی و اجتماعی عجیب و غریب هندوها و آداب و رسوم ویژه دینی شاید در غلبه‌غزای غزنویان و نادر و استعمار توسط بریتانیا روشنگرانه باشد. وفاداری‌اعجاب برانگیز به راجه‌ها و برهمن‌ها و پذیرش درونی نظام کاستی هنوز هم مایه شگفتی است. البته شاید مانند سفرنامه‌های بارون دوبد، فریا استارک، جان ادموندز عاری از پیشداوری نباشند.

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

ریشه‌های نظری قرن نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم دوری حضری

دوالیسم تطوری

سه گانه انگاری محتوم (پوزیتویسم)

تک عاملی (عامل مسلط)

قاعده نگری کارکردی اخلاقی

فهم مثالی وبری

محتوم انگاری

عقلانیت روانی

نوسازی مدنی

عاملیت علی و ساخت کارکردی

آمایش و مکان مرکزی

۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰

- در پارادایم غالب نوسازی
- نظریات رخنه از بالا
- نظریات ساختی کارکردی پارسونز و اسلمسر
- نظریات دوگانه انگاری
- نظریات شهری-روستایی ردفیلد
- نظریات محافظ کاری اصلاحات ارضی
- نظریات اشاعه (درونی شدن عقلانیت)
- نظریات روانشناختی (درخواست پیشرفت)
- نظریات خیزش اقتصادی و تولید انبوه
- نظریه ترکیبی الکسی اینکلس
- نظریات نئو وابستگی و اوکلا
- نظریه انقلاب سبز
- نظریه اولویت بخشی به فقرا
- نظریه نقادی تودارو¹¹

دیدگاه‌ها و نظریات توسعه روستایی ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۰

- پولسالاری و روستا زدایی
- دیدگاه ادغام حاشیه بحران آفرین
- دیدگاه وانهادگی به علت دولت‌های فاسد و کم‌کارآمد
- دیدگاه شوک آینده، موج سوم، مجازی شدن، شهری شدن روستا، اینترنتی شدن
- دیدگاه مصرفی انبوه
- نظریه پایان تاریخ با فروپاشی‌ها
- نظریه هویت‌های نوین و گفتمانی
- نظریه بازگشت به طبیعت (پایداری) - نظریه ملاحظات سرزمینی
- نظریه پذیرش تنوع روستایی
- نظریه اجتماعات محلی (مشارکت، توسعه مشارکتی، عمل و یادگیری)
- نظریه لوح سفید
- نظریه تشخیص و اعتبار

۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷

– ترتیبات نهادی نوین در پی به زعم لیتز به خاک سیاه نشستن ها و ورشکستگی ها

– نظریه حمایت اجتماعی

– نظریه توسعه معناگرا

– بسط نظریه ذایقه و سلیقه

– پذیرش الگوی بومی توسعه

– نظریه همگرایی و هم افزایی

– نظریه تأمین همگانی

– نظریه بوم زیستی

– نظریه زیست جهانی

– نظریه عاملیت و ساختار

– نظریه تعارضات روستا مبنا

نظریات ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲

- انزواگرایی نوین
- ترس از آیند
- سایه شوم گذشته
- نظریه نئو پدیداری
- نظریه زیست معناگرا
- بسط نظریه ذایقه و هنجار - پذیرش الگوی بومی توسعه
- بسط نظریه همگرایی و هم افزایی
- نظریه تأمین همگانی
- نظریه بوم زیستی
- نظریه زیست جهانی
- نظریه عاملیت و ساختار
- نظریه کشاورزی روستا پایه

Mainstream
Development.
Paradigm

تمایزات کارکردی
و ساختی

پیش‌های
پارادایمیک
توسعه
روستایی

تعاملات کاهنده-فزاینده

حقوق و خدمات دهی

هر اجتماع یک ساختار

CDD

بینش‌های توسعه روستایی در دو دهه اخیر

(الف) حمایت اجتماعی

(ب) ادغام در مجموعه‌های کارا

(ج) مدل تحول و تجمیع چینی

(د) بهره‌گیری حداکثری

(ه) تامین و حقوق بشر

(و) حسابداری اجتماعی

(ز) شهری شدن افراطی

(ح) بازگشت به شیوه گاندی

(ط) باز تعادل پویا و شتابان

(ی) خاص‌انگاری پهلوان پنبه‌ای (نقد نظام نامه‌ها، ساده‌انگاری‌ها و عمق‌مسایل

گرایش‌های نوین توسعه روستایی OTOP –

Self Helped Groups –

- خدمات دهی مناسب
- حسابداری اجتماعی
- گاندی نگری
- مدل باز حمایت مکرون
- گرایش باز سامانی چین گذار به اجتماع
- گرایش تامین نیازهای پایه و رهایی از فقر
- گرایش آمایشی الگویی اینگلهارتنی
- گرایش بازگشت به اجتماعات محلی

چه باید نمود

برای آینده‌گان آدم چه داریم

بحران‌های فرهنگی، چالش‌های هویتی و هفت آسیب اجتماعی

اینکه بیشتر مدارا و خوش‌اداب باشید

اینکه ابزار نشوند.

اینکه دگماتیسم بلای جان و زیستن است

اینکه نگران نباشد

گذشته گذشته

زیست جهانی مقدم بر حقوق دارند

پذیرش حقوق دیگری چگونه

چه انسان‌های والایی که در کنج انزوا پوسیدند

چه سرمایه‌ای عظیمی در مذبحه شهرهای فاقد کارکرد شهری و

روستاهای ویران فرتوت شدند

بند الف ماده ۵۱ برنامه هفتم

"دولت مکلف است به منظور تمرکز امور روستاها، ظرفیتهای اجرایی کشور، افزایش جمعیت روستاها، مهاجرت معکوس، رونق تولید و اشتغال، تأمین معیشت روستائیان و ارتقاء نقش روستاها در اقتصاد ملی، با پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی و هماهنگی سازمان امور استخدامی از محل امکانات، منابع و نیروی انسانی موجود و رعایت قوانین مربوطه، دستگاه اجرایی مناسب را در سال اول برنامه ایجاد نماید.

سازو کار و تاثیرات متقابل جمعیت و توسعه روستایی در درون ترتیبات نهادی هر جامعه ای از جمله الگوهای خاص سازمان اجتماعی و ارتباطی، قواعد اقتصادی، رفتارهای سیاسی آن جامعه تبیین پذیر است. به عنوان مثال تحلیل چرایی کاهش مدت زمان دو برابر شدن جمعیت از ۵۰ تا ۱۰۰ سال به ۲۰ تا ۳۰ سال از طریق بررسی ترتیبات نهادی انتظام بخش نظیر سیستم های خانوادگی، خویشاوندی قواعد رفتاری، عقلانیت ناآگاهانه میسر است و نمی توان آنرا بر مبنای “الگوهای سنتی” رفتارهای اقتصادی - اجتماعی تحلیل نمود

تحلیل عام در جامعه روستایی ایران

- نیروی کار و باروری به شدت تنزل یافته
- روند نزولی فزاینده خلاقیت به علت گشتاوری،
- گسترش شتابان مهاجرت جمعیت فعال روستاها،
- گسترش انتظارات ذهنی و شکاف درآمدی
- قطبی شدن تصعیدی و سیر قهقرایی آبادی‌های کشاورزی پایه
- عمومیت یافتگی هفت آسیب اجتماعی و فرهنگی

عمقی شدن کشت

هم رفاه و هم پایداری

توسعه روستایی فرآیندی از رشد پایدار اقتصاد روستایی و ارتقاء معیارهای بهزیستی می‌باشد. رشد جمعیت به طرق مختلف بر این فرآیند موثر است و از آن متاثر می‌شود. رشد جمعیت هم ممکن است نقشی مثبت در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی و پیشرفت تکنولوژی داشته باشد و هم نقشی منفی داشته و موجب تنزل سرانه‌های اقتصادی (درآمد، مصرف و ...) و فشار بیشتر بر محیط زیست شود.

رشد اقتصادی نیز از یکطرف موجب کاهش سطوح مرگ و میر و باروری انتقال مرگ و میر و باروری و جمعیت می‌شود و از طرف دیگر موجب مهاجرت‌های توده وار نیروی کار و جمعیت روستایی کشورهای جهان سوم به شهرها و رشد حاشیه نشینی و گسترش شهرنشینی بی‌قاعده می‌شود.

ملاحظات توسعه روستایی

- ترکیب کارکرد گرایی در سطح مرکزی با ملاحظات سرزمینی در سطح محلی (برزیل)،
- تمرکز زدایی نهادمند و متکی بر آمادگی و توانا شدن مردم محلی جهت جابجایی و انتقال سازوکار تصمیم‌گیری و اجراء (تجربه هند)،
- تحقق نظریه حقوق شهروندی (به ویژه در زمینه های آموزش، راه ارتباطی، آب آشامیدنی سالم، بهداشت فردی و محیطی، الکتریسته) و نوسازی با پذیرش تنوع های فرهنگی (قومی، مذهبی، نژادی و حزبی) (تجربه فرانسه)،
- هم افزایی و تکمیل گرایی ۵۰۰۰۰ آبادی (تجربه چین)

بدیل عقلانیت اجتماعی

اصطلاحات متفکران اجتماعی در سال ۲۰۲۳: سایه شوم جهانی شدن که صدها میلیون را به خاک سیاه نشانید، توحش و بربریت نوین، فروپاشی اصالت انسان، هدر رفت بیهوده انرژی و غفلت از تحقق آرمان‌های آزادی، حقوق بشری، نااطمینانی بنیادی و بی‌اعتمادی وجودی، آینده مبهم، ترس از ریسک‌های فردایی، احساس درد بی‌درمان فقط در پرتو بازگشت به هو رنگ می‌بازند. نه عرفان‌های سکولار و ادیان کاذب جدید (و خدایی که بیخ گوشمان است)

نیمی بعد از دست دادن نیمی از فرصت‌های بچه‌دار شدن ازدواج می‌کنند.
بیش از ۹۰ درصد یک بچه هم نمی‌خواهند.

جامعه‌شناسان در برج عاج عرصه را به جغرافی دانان و محیط‌شناسان و معماران و برنامه‌ریزان واگذار نموده‌اند شاید به قول یکی از آنان بیشتر نگرانند.

طرح ساختار اجرایی پیشنهادی

بحران نظری و مفهومی در پی یافته‌های نوین به ویژه کشفیات جیمز وب، نورو ساینس و همچنین آمپی والانس هنجارهای جهانی (غصه غزه، جنگ در اوکراین) حتی در انگارش‌ها و مسلمات مانند عقلانیت، غریزه، وفاق، تدبیر، حقانیت و علمانیت باز اندیشی باز اندیشانه را سیالیت و سرعت بخشیده اند از جا کندگی کنده شده زمان و مکان، انتزاعی شدن مجازی، کم اعتمادی وجودی و تخصصی پیامدهای اپیستمولوژیک دارند. (نو به نو شدن نشر شناختی)

ساختار و عوامل نهادی

تحدید و تدقیق آستانه‌ای

عوامل ترویجی و انسانی

عوامل تخصصی شدن نیروی کار

عوامل حقوق بلند مدت

عوامل فنی محیطی

با سپاس از توجه شما

